

En kvinna som hade psykiska problem och som missbrukade narkotika avled, sannolikt på grund av en överdos av narkotika; fråga om socialnämnden hade åsidosatt sina åligganden när det gällde att i olika hänseenden bistå kvinnan

Efter en ansökan av Socialnämnden i Lunds kommun beslutade Länsrätten i Skåne län i en dom den 18 juni 1999 att AA, född 1954 (namnet är fingerat), skulle beredas vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Länsrätten förordnade att domen i den delen skulle gälla omedelbart.

I domen anförde länsrätten bl.a. följande.

Av utredningen i målet framgår att AA till följd av ett långvarigt och allvarligt missbruk av olika droger är i behov av vård för att komma ifrån sitt missbruk. Till följd av missbruket utsätter hon både sin fysiska och psykiska hälsa för allvarlig fara. Det som framkommit ger också vid handen att hon kan befaras komma att allvarligt skada sig själv, sannolikt till följd av en kombination av sitt missbruk och sin psykiska sjukdom.

AA togs efter domen in på LVM-hemmet Lunden.

Den 21 juni 1999 utfärdade en läkare vid LVM-hemmet ett vårdintyg enligt 4 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (LPT) beträffande AA. Senare samma dag beslutades enligt 6 § LPT att AA skulle tas in för vård enligt LPT vid S:t Lars sjukhus i Lund. AA överflyttades den 24 juni 1999 till Rättspsykiatriska regionvårdsenheten i Sundsvall (nedan kallat Sidsjöns sjukhus).

Vården enligt LVM upphörde den 22 juli 1999 då AA skrevs ut från LVM-hemmet. Det beslutet föranleddes av att AA var föremål för vård enligt LPT.

AA skrevs ut från Sidsjöns sjukhus i Sundsvall den 11 oktober 1999 varvid hon återvände till Lund.

Den 12 oktober 1999 påträffades AA död i ett buskage i centrala Lund. Hon hade avlidit sannolikt på grund av en s.k. överdos av narkotika.

En kurator vid en kyrklig samfällighet ifrågasatte i en anmälan till JO om Socialnämnden i Lunds kommun fullgjort sina skyldigheter när det gällde att ge AA det stöd och den hjälp hon behövde efter utskrivningen från sjukhuset.

Efter remiss kom Länsstyrelsen i Skåne län in med utredning och yttrande beträffande Socialnämndens i Lunds kommun handläggning av ärendet angående AA.

Socialnämnden i Lunds kommun yttrade sig över länsstyrelsens remissvar.

Anmälaren bereddes tillfälle att yttra sig över länsstyrelsens remissvar och socialnämndens yttrande.

En sjuksköterska vid Sidsjöns sjukhus hade till Länsstyrelsen i Skåne län klagat på socialnämndens handläggning av ärendet rörande AA. Länsstyrelsen fattade beslut i ärendet samma dag som länsstyrelsen avgav sitt remissvar till JO. Länsstyrelsens uttalanden i tillsynsbeslutet och yttrandet till JO överensstämmer i allt väsentligt.

I samband med att Socialnämndens i Lunds kommun arbetsutskott beslutade om sitt yttrande till JO över länsstyrelsens remissvar fann utskottet skäl att påkalla JO:s prövning av huruvida länsstyrelsen gjort sig skyldig till vårdslös myndighetsutövning genom att i sitt remissvar underlåta att nämna, än mindre bemöta, nämndens tillrättalägganden av uppgifter som lämnats av anmälaren. Nämndens framställning lades hos JO upp som ett särskilt ärende (JO:s dnr 1432-2000).

JO hade tillgång till socialförvaltningens i Lunds kommun personakt angående AA för den tid som JO:s tillsynsärende omfattade.

I ett beslut den 27 september 2001 anförde *JO André* följande.

När AA sedan hon skrivits ut från Sidsjöns sjukhus i Sundsvall, återvände till Lund den 11 oktober 1999 var hon "avgiftad" och synes ha varit vid gott mod. AA återföll dock mer eller mindre omgående i missbruk och avled dagen efter ankomsten till Lund. Utredningen här ger inte annat vid handen än att dödsorsaken var en s.k. överdos av narkotika.

Enligt länsstyrelsens remissvar till JO har Socialnämnden i Lunds kommun handlagt AA:s ärende på ett oacceptabelt och nonchalant sätt. Länsstyrelsen har därvid framhållit bl.a. att med beaktande av AA:s destruktiva missbruk och allvarliga personlighetsstörning borde socialnämnden ha haft en färdig vårdplan för AA när hon kom tillbaka till Lund. Nämnden har å sin sida hävdats att det fanns en planering för AA:s fortsatta vård och att nämnden även tillfredsställande verkat för att hon skulle få det stöd och den hjälp hon behövde i avvaktan på att den tänkta vården skulle kunna påbörjas.

Av socialförvaltningens journalanteckningar och utredningen i övrigt framgår bl.a. följande.

Företrädare för socialförvaltningen hade många och täta kontakter med AA under hennes vistelse på Sidsjöns sjukhus. Kontakterna gällde i stor utsträckning omhändertagandet av AA:s tillhörigheter i Lund. Olika frågor rörande vilken vård AA behövde när hon kom tillbaka till Lund diskuterades också.

AA hade uttryckt önskemål om boende i ett familjehem efter utskrivningen från Sidsjöns sjukhus. Det förelåg dock påtagliga problem att finna ett lämpligt familjehem. I augusti hade socialförvaltningen kontakt med Österlenfamiljer, som är en organisation som arbetar bl.a. med att finna familjehem för vuxna. Enligt ett besked till socialförvaltningen i slutet av augusti 1999 skulle det sannolikt ta lång tid för Österlenfamiljer att hitta ett familjehem. I september 1999 stod klart att Österlenfamiljer inte kunde föreslå något lämpligt hem. AA gav då sitt medgivande till att socialförvaltningen fick söka familjehem genom någon annan organisation. Socialförvaltningens handläggare tog kontakt med organisationen Credo i Stockholm som var beredd att hjälpa till. AA fick telefonnummer till Credo eftersom hon själv ville ta kontakt med organisationen. AA ville emellertid inte träffa Credo i Sidsjön utan önskade att mötet skulle äga rum i Lund.

Efter diskussion mellan Credo och AA bokade socialförvaltningen ett möte med Credo, socialförvaltningen och AA i Lund den 12 oktober 1999, dvs. dagen efter AA:s tänkta utskrivning från Sidsjöns sjukhus.

När AA kom till Lund den 11 oktober uppstod vissa problem när det gällde hennes boende. Från början hade avsikten varit att AA skulle få en plats på ett härbärge. Där fanns dock endast en plats avsedd för kvinnor och den platsen hade blivit upptagen. Eventuellt kunde dock AA få bo i ett hus i Södra Sandby som hade renoverats invändigt och som stod tomt. AA synes ha ställt sig positiv till det förslaget och det överenskomms att hon skulle se på huset följande dag kl. 09.00. Hon skulle kunna flytta in där omgående. För natten erbjöd socialförvaltningen en plats för AA på hotell som hon dock skulle få betala själv eftersom hon hade medel till detta. Enligt journalanteckningarna förklarade AA då att hon skulle ordna ett annat, billigare boende.

Den 12 oktober försov sig AA och kom inte till socialförvaltningen på den överenskomna tiden. Huset i Södra Sandby kunde därför inte visas för henne men hon erbjöds en ny tid för visning av huset följande dag. AA synes då ha blivit förtvivlad och lämnat socialförvaltningen. Hon hade en kontakt med handläggaren per telefon som hon lånade på Diakoncentralen. Vid samtalet påmindes AA om mötet med Credo som var bokat under förmiddagen. AA lämnade Diakoncentralen och påträffades död en kort stund senare.

En huvudregel skall givetvis vara att frågor rörande vårdplaneringen och boendet i ett fall som det förevarande skall vara lösta innan den enskilde skrivs ut från en institution.

Under den tid som AA vistades på Sidsjöns sjukhus hade från förvaltningens sida förts en diskussion med henne rörande lämplig vård efter utskrivningen från sjukhuset. AA uttryckte då önskemål om boende i ett familjehem. Nämnden var inställd på att bistå med en sådan insats. Tanken synes ha varit att AA:s boende i familjehemmet skulle förenas med deltagande i metadonbehandling. Jag kan för min del inte se att den tänkta vården inte skulle ha varit meningsfull för AA. Det

hade självfallet varit önskvärt att AA direkt efter utskrivningen från sjukhuset hade kunnat få en plats i ett familjehem. Det kan i och för sig diskuteras om förvaltningen varit tillräckligt aktiv i sina ansträngningar att finna ett sådant hem. Jag har dock förståelse för de svårigheter som förevarit i detta hänseende och finner därför inte grund för att kritisera förvaltningen för att familjehemsfrågan inte var slutligt löst när AA skrevs ut från Sidsjöns sjukhus.

När det gäller AA:s boende under tiden fram till dess att det skulle vara möjligt att placera henne i ett familjehem föreligger däremot vissa frågetecken. Inte minst mot bakgrund av att familjehemsfrågan inte hade hunnit lösas har det givetvis ålegat förvaltningen att med kraft verka för att situationen för AA under väntetiden skulle bli så bra som möjligt.

Från början synes avsikten ha varit att AA skulle få en plats på ett härbärge. Den lösningen framstår som mycket tveksam och den hade även ifrågasatts från sjukhusets sida.

Handläggaren hade ett förslag om boende i ett hus i Södra Sandby. Man kan naturligtvis ifrågasätta om AA hade förmåga att bo i ett eget boende utan att återfalla i missbruk. Nämndens yttrande ger inte något svar på hur nämnden såg på den saken. Det får emellertid förutsättas att boendet i Södra Sandby skulle ha förenats med särskilda stödinsatser från socialtjänstens sida med tanke på det ansvar som nämnden har för både missbrukare och personer med psykiska problem.

Det kan konstateras att det inte fanns någon enkel lösning på frågan om AA:s boende i avvaktan på familjehemsplaceringen, och förvaltningen hade få alternativ att erbjuda. Ett bättre alternativ hade kanske varit att bereda AA plats på ett behandlingshem eller liknande till dess hon kunde flytta till ett familjehem. Jag kan se flera fördelar med ett sådant boende framför en plats i ett härbärge eller ett eget boende. Enligt nämndens yttrande till JO hade AA förklarat att hon inte ville "skrivas ut till ett behandlingshem". Om detta innebar att hon även skulle ha avvisat ett förslag om ett tillfälligt sådant boende framgår inte av utredningen. Det är därför svårt att ha en bestämd uppfattning om hur förvaltningen borde ha handlat. Som nämnden har anfört fanns det vid denna tid knappast utrymme för vård enligt LVM, och förvaltningen har därför haft att i samförstånd med AA hitta en lösning. Det finns emellertid en del som talar för att förvaltningen, särskilt med den kännedom som den hade om AA:s problematik, borde ha varit mera aktiv i sin planering för hennes boende i avvaktan på familjehemsplaceringen.

Det finns enskildheter i socialförvaltningens handlande även i övrigt där man kan diskutera om förvaltningen borde ha agerat annorlunda. Jag avser bl.a. det förhållandet att AA inte synes ha haft någon tid bokad hos socialförvaltningen när hon kom till Lund. Det ligger i sakens natur att AA mot bakgrund av sitt missbruk och sina personliga förhållanden behövde stöd av socialtjänsten redan vid ankomsten till Lund. En tid borde rimligen ha bokats för henne i samband med att hon skrevs ut från sjukhuset. Jag vill även peka på bemötandet av AA när hon försov sig på morgonen den 12 oktober. I en normal situation hade det sannolikt

varit helt tillfredsställande att hänvisa AA till mötet senare under förmiddagen. I efterhand kan man hävda att det hade varit lämpligt att hon hade tagits om hand på förvaltningen i avvaktan på det förestående mötet. AA synes ha reagerat mycket negativt på att inte ha blivit mottagen och det visade sig svårt att diskutera saken med henne på telefon. Det finns även några andra punkter där man i och för sig kan ifrågasätta om inte förvaltningen hade kunnat handla på ett annat sätt. De är dock i sammanhanget av mindre betydelse och jag går därför inte närmare in på dem här.

Sett var för sig är de punkter som jag nu har berört inte sådana att de normalt skulle motivera kritik mot socialförvaltningen. Sammantaget ger de emellertid ett intryck av att förvaltningen vid handläggningen av ärendet inte i tillräcklig grad beaktade AA:s särskilda behov. Det är viktigt att framhålla att ett ärende inte kan handläggas enligt en ”mall” utan socialtjänstens insatser måste grundas på omständigheterna i det enskilda fallet. I efterhand kan man måhända hävda att AA gavs ett sådant ansvar för sin egen situation som hon inte hade förmåga att ta. Förhållandet kan ha bidragit till hennes för tidiga bortgång. Det går dock inte att bortse från att det finns en gräns för vilka krav på förutseende som kan ställas på en socialförvaltnings tjänstemän i olika sammanhang. Även om det i detta fall finns delar av handläggningen som kan diskuteras, ger enligt min mening utredningen här inte underlag för att hävda att tjänstemännen på ett sådant påtagligt sätt åsidosatt sina åligganden gentemot AA att det finns skäl för mig att rikta någon egentlig kritik mot deras handlande utan jag nöjer mig med de påpekanden som framgår av det tidigare anförda.

Länsstyrelsen har i sitt yttrande till JO anförts att nämnden bör erhålla allvarlig kritik för handläggningen av AA:s ärende. Som nyss framgått delar jag inte länsstyrelsens uppfattning. Länsstyrelsens ståndpunkt bygger delvis på en annan värdering av olika uppgifter i ärendet. Även om jag i det föregående har tagit upp några punkter där handläggningen kan ifrågasättas eller diskuteras, måste jag konstatera att ärendet angående AA har varit komplicerat. Det finns utrymme för olika uppfattningar om huruvida handläggningen varit i alla delar tillfredsställande och i vad mån den förtjänar kritik eller ej. Olikskheterna mellan min och länsstyrelsens bedömning belyser väl detta förhållande.

I ärendet har aktualiserats en fråga om kostnadsansvaret för AA:s resa från Sundsvall till Lund i samband med att hon skrevs ut från sjukhuset. Något ärende angående bistånd till hemresan synes dock inte ha väckts hos Socialnämnden. Det finns därför inte skäl för mig att i detta ärende närmare uppehålla mig vid saken.

Vad Socialnämnden i Lunds kommun anförts beträffande länsstyrelsens remissyttrande föranleder inte något särskilt uttalande från min sida.